

Nr 153.

Av herr **Gustafsson** i Borås **m. fl.**, om vissa bestämmelser angående beskaffenheten av valsedlar vid riksdagsmannaval och kommunala val.

Skyddande av valhemligheten har alltid beaktats, då föreskrifter utfärdats för val inom demokratierna. Detta har också varit av oskattbart värde för demokratiernas framväxt. Målet har varit att varje människa fritt och utan insyn skulle få ge uttryck för hur de samhällseliga organen borde vara sammansatta.

Valhemligheten kom i Sverige att bäst skyddas vid val till andra kammaren, medan kommunalvalen även ett stycke in på detta århundrade icke ägde samma grad av skydd. Av den anledningen återfinner man från denna tid motionärer från speciellt vänsterpartierna, som upprepade gånger yrkat på att samma åtgärder, när det gäller skydd för valhemligheten, skulle införas vid landstingsvalen som vid andrakammarvalen. Namn sådana som Ernst Beckman, Värner Rydén, Hjalmar Branting, Karl Staaf, Fredrik Thorson. Nils Edén återfinnas bland många andra, som under denna tid trädde upp till valhemlighetens försvar. Även frågan om storleken på valsedlarna uppmärksammades i dessa motioner. Vid de kommunala valen användas valsedlar av så olika storlek och tjocklek, att det gjordes gällande, att trots att valsedlarna inneslötos i ett kuvert, kunde valförrättaren avgöra vilket partis valsedel, som fanns i kuvertet. Vid 1913 års riksdag framlade så Kungl. Maj:t en proposition (nr 185), vari föreslogs, att vid kommunalval skulle begagnas valsedel »av ofärgat svenskt normalpapper nr 4 med rektangulär form 17 cm lång och 10 cm bred samt utan alla kännetecken». Förslaget godtogs av riksdagen och ifrågavarande bestämmelser kommo att gälla till 1918. Vid den kommunala rösträttsreformen 1918 bortföllu bestämmelserna i och med att reglerna angående kommunala val ändrades till likformighet med reglerna om val till andra kammaren.

År 1927 motionerades på nytt om utredning angående valsedlarnas storlek och beskaffenhet. I motionen (II: 126) anfördes, att de olika partierna vid det året förut timade landstingsmannavalet, men även vid det kyrkliga valet, använt valsedlar av så varierande storlek och beskaffenhet, att det uppenbarligen kunnat framgå vilket slag av valsedel, som varit inlagd i valkuvertet. Konstitutionsutskottet avstyrkte motionen med motivering, att ytterligare erfarenhet horde vinnas, huruvida på grund av frågan om valsedlarnas

utseende valhemlighetens bevarande satts i allvarlig fara. Delade meningar funnos dock, och en nuvarande medlem av konstitutionsutskottet ansåg det så till fullo fastslaget, att valhemligheten var i fara och att om ej utskottet nu ville böja sig för alla de skäl, som lagts fram, var det föga utsikter att så skulle ske i framtiden. Riksdagen avlog dock motionen.

Vid 1934 års riksdag väcktes ånyo motion i ärendet. Denna gång avstyrkte konstitutionsutskottet med hänvisning framförallt till den risk för ökade kassationer, som detaljerade bestämmelser om valsedlarnas storlek skulle kunna medföra. Sista gången frågan varit uppe var vid 1943 års riksdag, då i en motion i första kammaren (nr 98), yrkades, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära förslag till sådana bestämmelser beträffande vid allmänna val brukade valsedlar, att valhemligheten därigenom bleve fullständigt skyddad. Motionärerna hävdade, att de tekniska skäl, som kunde anföras mot standardiserade valsedlar, icke vägde tyngre än betydelsen av att valhemligheten kunde på detta sätt ytterligare säkras. Konstitutionsutskottet ansåg sig fortfarande inte ha fått erfarenhet av att valhemligheten stod i fara genom rätten att använda valsedlar av olika storlek. Vidare påpekades ånyo risken för ökad kassation vid reglementerad utformning av valsedel. Konstitutionsutskottet var dock icke enigt i sitt avslagsyrkande; reservation förekom från fyra utskottsledamöter.

Vid de val, som förrättades 1948 och 1950, ha i vissa trakter valsedlar av varierande storlek och papperskvalitet förekommit. Till utskottet komma att överlämnas valsedlar, som högst påfallande avvika från det som torde få anses normalt. (Se även bilaga till denna motion.) Gångse valkuvert ha sådan storlek, att valsedlar om högst en storlek av ca 94×118 mm kunna inläggas ovikta i kuvertet. Vi ha exempel på valsedlar av storleken 204×270 , 126×330 , 135×218 , 115×340 och till och med 120×540 mm. I sådana fall räcker det icke att vika valsedeln en gång. I extrema fall förekommer det, att en valsedel måste vikas så många gånger, att i valkuvertet komma att inneslutas tolv lager papper. Därtill kommer, att vid sådana stora valsedlar understundom ovanligt tjock papperskvalitet användes. Att under sådana omständigheter valhemligheten blir röjd är självfallet. Som framgår av bilagan användes understundom valsedlar, som endast med ett par millimeter överstiga det mått, som kan användas för att en valsedel skall kunna infogas i valkuvertet utan att man skall behöva vika den på bredden. Understundom har gjorts gällande, att det stora antalet namn nödvändiggjort stora valsedlar. I de här avsedda fallen kan självfallet inte frågan om antalet namn ha varit utslagsgivande — några millimeter större eller mindre valsedlar kan ej spela en sådan roll. Här ha alltså andra faktorer spelat in.

Under sådana omständigheter torde det vara ofrånkomligt, att åtgärder vidtagas för enhetliga bestämmelser angående valsedlarnas storlek och

eventuellt även papperskvalitet. Den erfarenhet konstitutionsutskottet vid två tillfällen ansett sig böra avvakta, torde nu vara tillräcklig för att klargöra, att frågan tydligen icke kan lösas annat än på lagstiftningsvägen.

Vi anse, att den invändning, som tidigare gjorts, angående möjligheten av att kassationen kommer att bli större för den händelse en sådan bestämmelse införes, är av viss betydelse. Framförallt spelar den roll vid poströstningen. Det förekommer, att personer, som befinna sig på annan ort, icke äga tillgång till tryckta valsedlar utan själva skriva sådana. Härvidlag skulle då risk kunna uppstå, att de använde valsedlar av felaktig storlek. Denna olägenhet skulle dock kunna delvis avhjälpas genom att på postanstalterna, under den tid poströstningen pågår, tillhandahålles papper av fastställt slag, varpå då den röstande själv kunde skriva. Ännu en anordning kan vidtagas för att undvika kassation vid poströstningen. Om en person vid poströstning använder en valsedel, som icke är av reglementerad storlek, betyder detta dock ur den här diskuterade synpunkten — skyddet av valhemligheten — intet nämnvärt. Det är nämligen otänkbart, att en posttjänsteman skulle kunna avgöra, vilket parti personen röstar med, eftersom det är fråga om skilda orter. Redan nu räknas poströsterna för sig, och något avgörande hinder för att vid poströstningen kunna tillämpa generösare regler för godkännande än vad som är fallet vid den ordinarie röstningen, synes icke föreligga. Även om en valsedel avlämnad vid poströstning således icke uppfyller dessa bestämmelser, torde den ändå kunna godkännas.

Helt allmänt bör också påpekas, att den ringa kassationsprocent, som möjligen skulle bli följden av bestämmelser av här antytt slag, inte kan få vara ett avgörande hinder, då det gäller att garantera det som i detta sammanhang måste anses vara det absolut primära — valhemlighetens skyddande. De avskräckande exempel från utlandet, som finnas på grund av bristande garantier härvidlag, tala sitt tydliga språk. Även om förhållandena i Sverige icke på något sätt kunna jämföras med dessa, bör det dock vara angeläget för riksdagen att undanröja varje misstanke om att valhemligheten icke skyddas i all den utsträckning, som är förenad med rimliga hänsyn till praktiska svårigheter.

En standardisering av valsedlarnas storlek och eventuell kvalitet på papperet bör därför övervägas. Beträffande storleken kan det tänkas, att en mindre storlek borde användas vid riksdags- och landstingsmannaval, medan de rena kommunala valen (till stadsfullmäktige, kyrkofullmäktige, kommunalfullmäktige etc.) skulle kunna ha behov av en större typ. Man kan därvid överväga om inte pappersformaten A 5 och A 6 skulle vara lämpliga för dessa ändamål.

Det torde icke vara nödvändigt för riksdagen att begära utredning av hithörande spörsmål från Kungl. Maj:ts sida. Riksdagens konstitutionsut-

skott torde självt kunna äga möjligheter att till årets eller senast nästföljande års riksdag framlägga förslag i hithörande frågor. Eventuellt skulle en delegation inom utskottet kunna givas detta uppdrag.

Med stöd av vad anförts hemställa vi,

att riksdagen efter utredning måtte för sin del antaga sådana bestämmelser angående valsedlarnas storlek och papperskvalitet att valhemligheten därigenom ytterligare säkras.

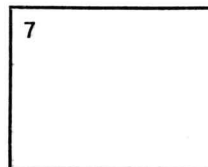
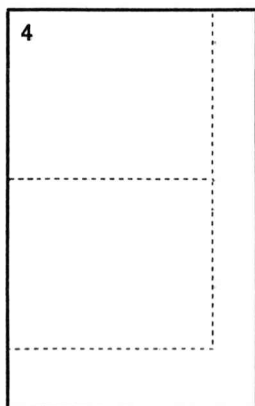
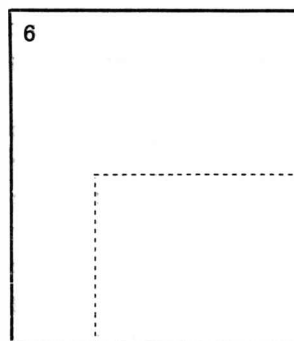
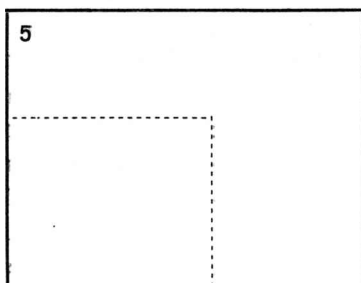
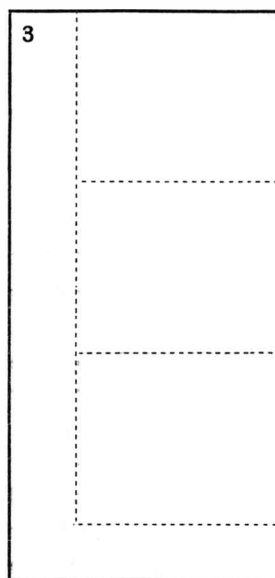
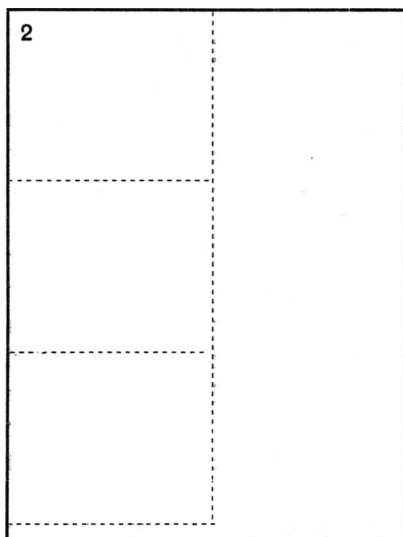
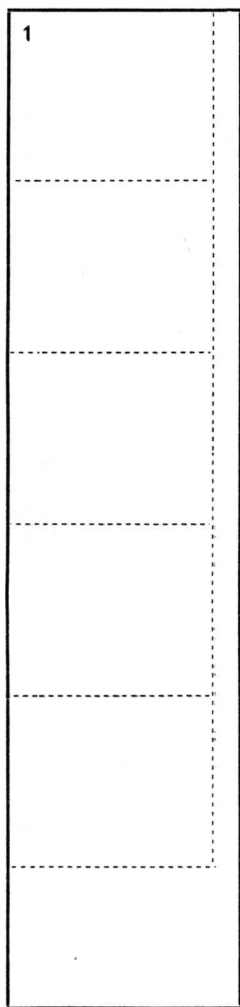
Stockholm den 25 januari 1951.

Axel Gustafsson.

Bengt Sjölin.

And. Stjärne.

Bilaga.

Valsedelstyper använda vid valet 1950. Typ 1, som är den mest exklusiva, måste ha 10 vikningar för att kunna inläggas i valkuvertet. Typ 7 kan läggas i kuvertet ovikt. Typerna 1, 3, 4 och 6 äro några millimeter för stora för att inte extra vikning skall behövas. På valsedeln nr 2 finns inte mindre än 105 personer upptagna; listan tog 17 mandat.